

Jak přežít druhou vlnu

- PETR BÝMA - FOTO - MATEJ SLÁVIK

Jedno je jisté: byznys čeká nejistá sezona. Hrozba dalšího úderu koronavirové krize v podzimních měsících obchází české firmy. Trápi je nedostatek poptávky po zboží či službách a silná nejistota na trzích. Česká ekonomika se podle aktuální zprávy Českého statistického úřadu ve druhém čtvrtletí meziročně propadla o 11 procent – nejvíce v historii samostatné republiky. Jak se na jejím stavu projeví případná druhá vlna koronaviru? Jak se na ni české firmy připravují? A budou masivně propouštět, když přijde? Odpovědi jsme hledali ve velkém průzkumu týdeníku Ekonom mezi českými firmami a ekonomy.

Čekání na druhou vlnu

Přestože česká ekonomika zažívá dosud nevídaný propad, nedochází zatím k masivnímu propouštění. A i když jej ekonomové očekávali na podzim, žádná z Ekonomem oslovených firem se k nějaké velké redukci počtu zaměstnanců nechystá. „Propouštět nebudeme,“ říká například výkonný ředitel společnosti Zetor Tractors Marián Lipovský. „Ani v těch nejhorších měsících jsme nemuseli propouštět, tak teď už se to snad nestane,“ říká ředitel Měšťanského pivovaru Strakonice Dušan Krankus. Podle viceprezidenta Svazu průmyslu a dopravy Radka Špicara si firmy zaměstnance drží, neboť si ještě pamatují, jak je těžké je sehnat. „Raději oželí zisky, uskrovní se, osekají investice, ale lidský kapitál si ponechají,“ říká.

Za nízkou nezaměstnaností stojí rovněž stát, respektive jeho podpora. Vláda minulý týden schválila prodloužení programu Antivirus o další dva měsíce. Z něj právě tečou do firem peníze na podporu udržení zaměstnanců. Stát už na celkové přímé pomoci včetně programu Antivirus vyplatil něco přes 100 miliard a na nepřímé kolem 40 miliard včetně prostředků z Evropské unie.

Podle analýzy Raiffeisenbank přijde letos česká ekonomika jen na tržbách o 470 miliard korun. Státní intervence tudíž činí zhruba necelou třetinu tohoto propadu. Kolik bude krize ještě stát, je v tuto chvíli nejasné. Odpovědi na otázky, zda přijde druhá vlna koronaviru či zda bude propad pokračovat, se hledají těžce. „Je to jako věštění z křišťálové koule,“ uvádí k možnému vývoji v nadcházejících měsících Stanislav Bernard, majitel stejnojmenného

pivovaru. „Zpomalili jsme nebo zastavili některé nákupy a investice. Co budeme dělat, pokud nějaká druhá vlna přijde, je ale nezodpověditelná otázka.“

Přístupy se liší. „Žádná druhá vlna nepřijde, už ji tu máme,“ je přesvědčen Ondrej Smolár, výkonný ředitel společnosti Soitron, zavádějící informační technologie do firem. „Druhá vlna? S takovou hypotézou vůbec nepracujeme,“ uvádí Ladislav Kříž, tiskový mluvčí společnosti ČEZ. Pro největšího tuzemského výrobce a distributora elektřiny je klíčový až celoroční růst či pokles HDP. Změny v ekonomice v průběhu roku tolik nesleduje. „Na naše podnikání jednotlivé vlny vliv moc nemají,“ doplňuje Kříž. Podobně vnímá situaci Lubomír Němec, ředitel společnosti VA Tech Wabag Brno, dodavatele technologií pro úpravu vody. „Druhá vlna je jen teoretická hrozba, nepřipouštíme si ji.“

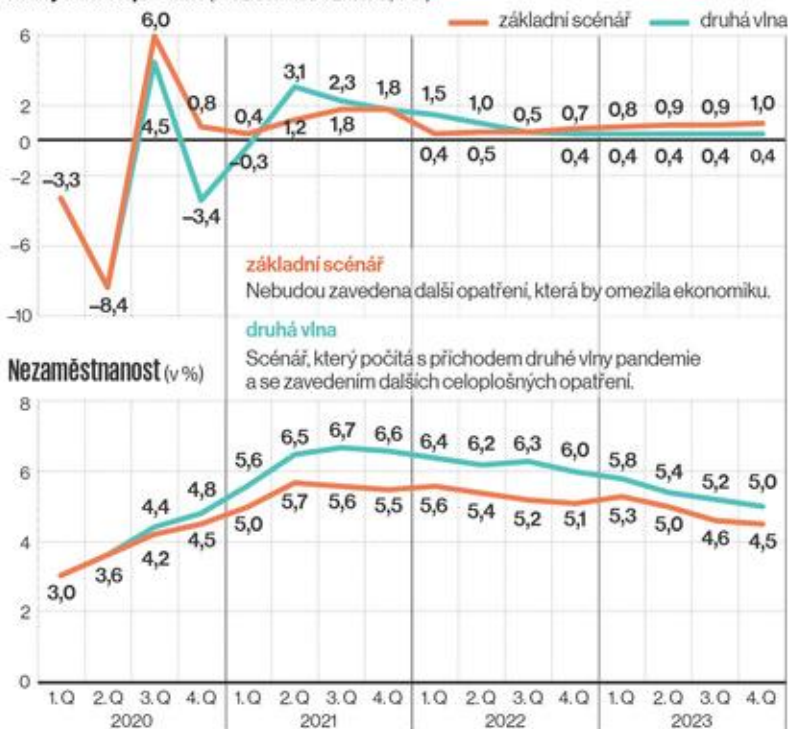
Společnost Zetor Tractors má na podzim nachystáno několik krizových scénářů. „Žádný unifikovaný model ale nemáme, zvolená varianta postupu bude pružně odrážet realitu na trhu,“ předesílá výkonný ředitel Lipovský, podle kterého firma obnovuje fungování dodavatelských řetězců a očekává oživení. Obezřetný přístup volí i strojírenská společnost ŽDAS ze Žďáru nad Sázavou, která má tři tisíce zaměstnanců. „Máme stále povinné roušky, provádíme pravidelné dezinfekce společných prostor jako například jídelen. V pátek se u nás nepracuje, kromě potřebných směn. Takto můžeme fungovat ještě dlouho,“ uvádí Lukáš Chmel, ředitel strategického rozvoje a projektů firmy.

Že opatrnost je namístě, si myslí i ekonom Marek Kapička, výzkumník z Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (CERGE-EI), který se zabývá dopady koronakrize. Ten soudí, že na podzim dojde k dalšímu omezování ekonomických

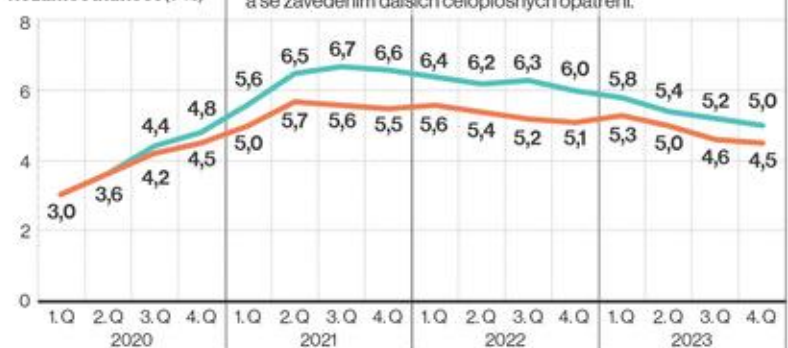
➤ Státní intervence nepokryjí ani třetinu očekávaných ztrát. Ty nesou firmy, podnikatelé, zaměstnanci či rodiče.

Očekávaný vývoj české ekonomiky

Hrubý domácí produkt (mezičtvrtletní změna, v %)

Nezaměstnanost (v %)

Nezaměstnanost podle krajů (v %)

	únor	červenec
Praha	1,9	3,2
Středočeský kraj	2,5	3,3
Plzeňský kraj	2,5	3,3
Karlovarský kraj	3,0	5,3
Jihočeský kraj	2,6	2,9
Ústecký kraj	4,3	5,4
Liberecký kraj	3,1	4,1
Královéhradecký kraj	2,5	3,0
Pardubický kraj	2,3	2,7
Vysočina	2,8	3,2
Jihomoravský kraj	3,7	4,2
Olomoucký kraj	3,2	3,7
Zlínský kraj	2,5	3,0
Moravskoslezský kraj	4,6	5,6
celkem ČR	3,0	3,8

ZDROJ: RAIFFEISENBANK, MACROBOND, MPSV, THINK-TANK IDEA PŘI CERGE-EI

a sociálních aktivit. „Pravděpodobným scénářem je postupné zhoršování situace,“ předpovídá.

Stát ano, stát ne

Situaci na trhu nedokážou „čist“ ani koronakrizí zasažené firmy, ani ty, které na ní dosud profitovaly, tedy především e-shopy. „Dříve jsme byli zvyklí hodně sledovat čísla a trendy byly predikovatelné. Teď se ale situace významně změnila,“ přiznává Tomáš Havryluk, místopředseda představenstva Alza.cz. Ta podle jeho slov z krize těží, jelikož zdvojnásobila růst.

Podle ekonoma Jana Švejnara, ředitele CERGE-EI, by firmy měly být připraveny na tři základní možné scénáře. „Tím prvním je, že se trh vzchopí a bude fungovat téměř jako před vypuknutím krize. Druhý pak, že se ekonomika bude pomalu zvedat z propadu, a třetí scénář je nejhorší, a to že přijde silný útlum, propad ekonomiky a silná vlna propouštění.“

Prognóza Raiffeisenbank počítá v případě úderu další plošné vlny koronaviru a s tím souvisejícími omezeními

pokles HDP o 10 procent za celý letošní rok. Podle tohoto scénáře budou zavřeny či omezeny zejména služby jako hotely a restaurace, dodavatelsko-odběratelské řetězce nebudou fungovat hladce a četné karantény budou komplikovat běžný provoz firem. Výsledkem bude návrat ekonomiky k útlumu, i když měličím než na jaře. Odhadovaný mezikvartální růst české ekonomiky ve třetím čtvrtletí tohoto roku je ve výši šesti procent.

Program Antivirus, který stál vládu na vyplacených podporách již více než 17 miliard korun, zpomaluje růst nezaměstnanosti, která se od března do srpna letošního roku zvýšila o 0,8 procentního bodu na 3,8 procenta. Stále tak patří k nejnižším v Evropě. Přitom například průmyslová výroba se v dubnu meziročně propadla o třetinu, v květnu o čtvrtinu a v červnu o více než desetinu. Takovému poklesu ekonomiky by odpovídal mnohem vyšší nárůst nezaměstnanosti. „Fakt, že počet lidí bez práce výrazně neroste, je právě i zásluhou programu Antivirus,“ říká David Navrátil, hlavní ekonom České spořitelny. Podle odhadů drží program zaměstnání zhruba 130 tisícům lidí. →

Využívá ho kolem 60 tisíc firem. Většina z nich požaduje po státu pokračování podpory: „Umožnil nám se vyrovnat s ekonomickými dopady omezení výroby v důsledku epidemie,“ říká mluvčí Škody Auto Simona Havlíková. „Pro nastartování ekonomiky je klíčová další vlna růstových opatření, mezi která patří zejména cílená podpora strategickým odvětvím.“

Rada ekonomů s tak robustními zásahy státu do ekonomiky nesouhlasí. Podle nich se jen odkládá řešení na pozdější dobu a v ekonomice se stejně projeví. „Pokud zažila česká ekonomika dvojiciferný meziroční propad HDP a přitom se míra nezaměstnanosti stále drží pod čtyřmi procenty, jde o zjevný nesoulad,“ varuje Pavel Sobíšek, hlavní ekonom UniCredit Bank, před přílišnou aktivitou státu. „Vláda otálí se stahováním z ekonomiky, to je chyba. Její opatření, která měla na začátku pandemie smysl, jsou čím dál kontroverznější.“

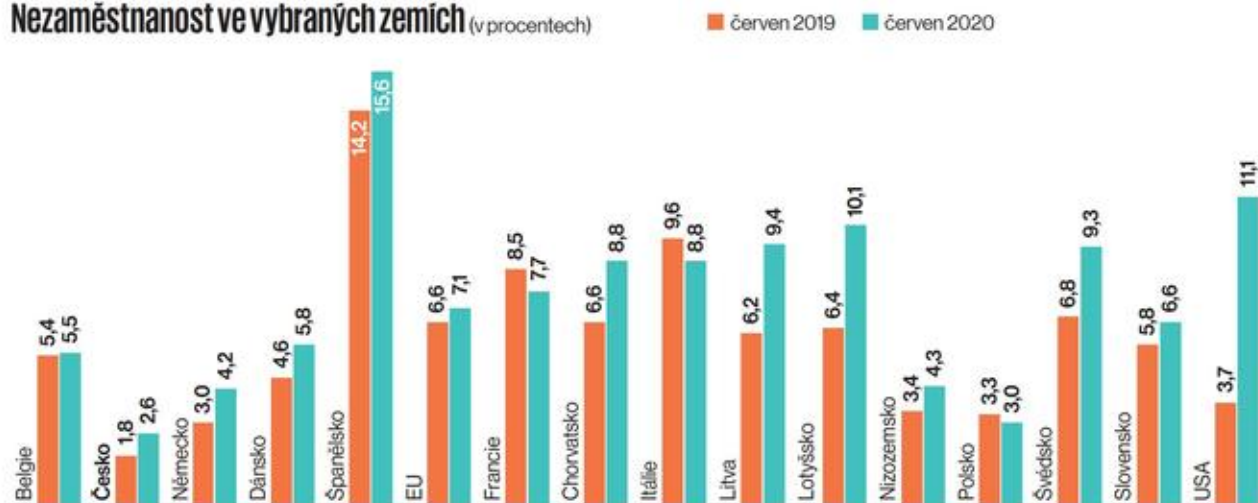
Škoda Auto, klíčová firma tuzemského průmyslu, by přitom podle Havlíkové uvítala silnější a čitelnější plán státní podpory. V jednání je zakotvení kurzarbeitu jako standardizovaného nástroje pro případ dalších krizí. Kurzarbeit by v takovém případě fungoval v „automatickém“ módu, tedy tak, že stát by zaměstnanci hradil ušlý výdělek za pracovní dobu, která by mu byla v rámci koronavirových opatření omezena, a to po dosažení určitých parametrů. „Chceme, aby kurzarbeit fungoval bez vnějších zásahů, prostě automaticky. Aby firmy měly jistotu, že když půjdou o tolik a tolik procent dolů, tak automaticky naběhne podpora od státu,“ vysvětluje za firmy Špicar.

Řada ekonomů s robustními zásahy státu do ekonomiky nesouhlasí. Podle nich se jen odkládá řešení na pozdější dobu.

Konkrétní nastavení kurzarbeitu se nyní dohaduje mezi vládou, zaměstnavateli a odbory. Nahradiť stávající Antivirus by měl již v listopadu. „Dobře nastavený kurzarbeit odstraní nejistotu na trhu a to je zásadní,“ uvádí ekonom Jan Švejnar. „Kvůli nejistotě firmy odkládají investice a domácnosti nákup větších věcí, to ekonomiku brzdí,“ říká. Podle jeho slov je standardizace kurzarbeitu velice užitečná, což je vidět například v Německu. „Antivirové programy tam fungují velice dobře, nepropouští se.“ Švejnar je přesvědčen, že i Česko si může dovolit intervence na oživení ekonomiky. „Vláda by to měla dělat, jedná se o jednu z nejprudších krizí v historii. Je mnohem lepší, když firmy přežijí, rozjet je znovu by byl problém.“

S tím, že stát má v krizi pomoci zejména malým a středním firmám, souhlasí i Remigiusz Górski, šéf české pobočky největší polské banky PKO BP. „Česko krize zasáhla mnohem více než Polsko. My máme mnohem větší vnitřní trh a nejsme tak exportně zaměřeni.“

Nezaměstnanost ve vybraných zemích (v procentech)

Cesko má nízké zadlužení

Původní český rozpočet z předkrizového období počítal s deficitem 40 miliard korun. V březnu po vypuknutí epidemie ho vláda zvýšila na 200 miliard a začátkem července pak až na závratných 500 miliard korun. „Je to zbytečně mnoho, někdy se zdá, jako bychom museli toho půl bilionu utratit za každou cenu. Určitě je nebudeme umět chytře a investičně vynaložit v letošním roce,“ je přesvědčen Navrátil z České spořitelny. Podle něj prostě nejsou v Česku na takovou částku připraveny smysluplné projekty a země na ně ani nemá kapacitu. Před plýtváním varuje i Jan Švejnar. „Jednoznačně nicméně dává smysl investovat do ekonomických a sociálních projektů typu infrastruktury, dělá to tak i v nynější krizi Německo nebo Itálie,“ dodává ředitel CERGE-EI.

Výhodou státních investic je současná velmi nízká úroková míra. Ta se blíží nule. Vládní intervence tak mohou počítat s rychlejší návratností. Německé i italské zadlužení je přitom vůči hrubému domácímu produktu mnohem vyšší než u České republiky. Zatímco to tuzemské se pohybuje kolem 29 procent ročního DPH, u Německa je to 65 procent, a u Itálie dokonce 135 procent. „Vláda by ale rozhodně neměla využívat tohoto faktu i současné situace k rozdávání peněz všemi směry,“ varuje Marek Kapička, výzkumník z CERGE-EI. Zvyšování vládních výdajů kritizuje i Stanislav Bernard. „Zadlužení znamená jednoznačné oslabení, dlouhodobé snížení konkurenceschopnosti,“ myslí si pivovarník. „Tipuji proto dlouhou stagnaci, protože zde není ochota dělat razantní a nepopulární opatření.“

Zavřít krám už nepůjde

Razantní zavření ekonomiky, tak jak proběhlo v březnu, v období vrcholících obav z epidemie, si na podzim žádný ze šéfů oslovených firem či ekonomů neumí představit. Následky by podle nich byly hrozné. „K restrikcím jako na jaře už nedojde,“ je přesvědčen Zdenek Havlena, ředitel společnosti Pivovary Staropramen. „Stát už ekonomiku nevypne,“ věří rovněž Dušan Krankus, šéf Mešťanského pivovaru Strakonice.

V tom, jak se země vypořádá se šířením epidemie, bude ale role státu klíčová. Pomoci by měla chytrá karanténa, dostatečné kapacity na trasování či srozumitelný plán nezbytných opatření podle epidemiologické situace. Zavádět tato opatření se ale podle mnohých vládě příliš nedaří a nejistota firem dále roste. „Jak sledujeme zavádění chytré karantény, tak jsme z toho nervózní. Nemáme pocit, že by to stoprocentně fungovalo,“ přiznává Radek Špicar.

Velké rezervy v přístupu státu ke krizi vidí i hlavní ekonomka Raiffeisenbank Helena Horská. „Vláda by měla zajistit dostatečnou kapacitu hygienických stanic a výrazně vylepšit zpracování a zveřejňování anonymizovaných údajů a dat, a to nejen zdravotnických, ale i údajů o poskytnutí státní pomoci,“ říká. Podle jejích slov by stát měl pomalou, byrokratickou a zdlouhavou pomoc vypnout a přistě ji ani nezapínat, namísto toho například využít osvědčenou a jednoduchou pomoc ve formě odložení plateb daní. „Neměla by se brzdit restrukturalizace ekonomiky, je třeba firmám ulevit a pomoci zaměstnancům si najít lepší a perspektivnější práci,“ myslí si Horská.

Česko nemá připraveny

smysluplné projekty na půl

miliardy. Vláda by neměla

rozdávat peníze všemi směry.

Digitalizace jako šance

Poradenská a konzultační společnost Deloitte pracuje se dvěma základními variantami možného vývoje. Ta první počítá s mírným oživením v druhé půli letošního roku, pak by HDP za celý rok klesl o osm procent. Podle té pesimistické, která počítá s masivním šířením epidemie, by tuzemský HDP za rok klesl o 15 procent.

„Druhá varianta počítá s podzimní vlnou koronaviru, která například cestovní ruch či zábavní průmysl dostane na desetinný výkon z předchozího roku,“ vysvětluje Marek. Právě hotely, restaurace a cestovní ruch patří k nejrizikovějším segmentům koronavirové ekonomiky. Krize se zde naplno projeví až po ukončení dalších nestandardních státních pobídek, jakými jsou například insolvenční moratoria či odklady splátek. „Počítám s tím, že spousty cestovních kanceláří na podzim zkrachují. Přežijí ti kapitálově silní,“ předpokládá Miroslav Hořanský, majitel CK Valaška z Valašského Meziříčí, který patří k největším „dovozcům“ českých turistů do Chorvatska.

Podle Hořanského cestovní kanceláře doplácí na špatně nastavenou podporu ze strany státu. „Cestovky a zájezdová autobusová doprava nedostaly ani korunu.“ Cestovní ruch se nicméně na tvorbě HDP podílí pouze jednotkami procent. →

Během epidemie nemusela strojírenská společnost ŽDAS zastavit výrobu.

S obavami hledí na podzimní měsíce i výrobci piva. V současnosti trh prochází oživením, nicméně chladnější měsíce mohou přinést změnu. Přijdou zákazníci z letních zahrádek do vnitřních prostor restaurací? „Případná změna chování spotřebitelů bude pro náš byznys klíčová,“ říká Zdenek Havlena ze Staropramenu. „Nicméně kdo na krizi zareaguje nejrychleji, může z ní vyjít posílen.“ Pivovarník Bernard tak například přišel s novinkou, prémiově začal z ležáku pálit pivní pálenku.

Jako příležitost vidí krizi i zástupci dalších sektorů. Týká se to zejména informačních technologií a on-line služeb. „Celá společnost prodělala rychlý posun k digitalizaci, ten nahrává nejen nakupování z e-shopů, ale i třeba digitalizaci školství,“ tvrdí Tomáš Havryluk z Alzy. V porovnání úrovně digitalizace trhů na tom Česko není nejhůř.

„Působíme i v Rumunsku, Bulharsku, Polsku a Turecku a musím říct, že náš trh je v tomto směru nejvyspělejší a nejvíce připraven akceptovat rozvoj,“ říká Ondrej Smolár ze Soitronu. Pro tuzemské firmy je to šance, jak získat konkurenční výhodu a expandovat do zahraničí.

**Neměla by se brzdit
restrukturalizace ekonomiky,
je třeba firmám ulevit a pomoci
zaměstnancům najít lepší práci.**

Hraje se o hodně

Je jasné, že na podzim půjde o hodně. Bude se „hrát“ o důvěru společnosti ve schopnost ekonomiky odolat a nastartovat další růst. Pokud stát zvládne zabránit šíření epidemie, ekonomické ztráty by nemusely být dvouciferné a krize v Česku nemusí smazat více než čtyři roky hospodářského růstu, což podle prognózy Raiffeisenbank reálně hrozí. „Podají-li se zabránit plošnému šíření nákazy, podaří se tím zároveň zabránit šíření blbé nálady,“ říká Helena Horská. „Následné oživení pak bude mnohem rychlejší.“